

Uitleg en tabellen met deelcompetenties

Reviewstudie Assessment in kunsteducatie. Uitgevoerd door: Talita Groenendijk, Marie-Louise Damen & Carla van Boxtel (Research Institute of Child Development and Education, Universiteit van Amsterdam) & Folkert Haanstra (Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten), oktober 2014.

De meeste instrumenten gebruiken verschillende criteria in hun beoordeling, overigens geldt dat niet voor alle instrumenten. Sommige artikelen beschrijven holistische beoordelingsprocedures, waarbij de beoordelaar een algemeen oordeel over een geheel geeft, gebaseerd op ervaring, gevoel of intuïtie. Ook bij formatieve procedures waarbij vooral kwalitatieve feedback wordt gegeven is niet altijd sprake van criteria. De criteria die in de artikelen wel genoemd zijn, zijn door ons per discipline opgesplitst en voorgelegd aan vier experts en vakdidactici met de vraag om de criteria te groeperen naar deelcompetenties of dimensies. In onderstaande tabel is de indeling in dimensies zoals gemaakt door de experts weergegeven in kolom 1. In kolom 2 zijn de criteria die daar onder vallen, eventueel in iets ingekorte vorm, weergegeven.

Bij muziek meten de beoordelingsinstrumenten vooral aspecten van het uitvoeren: de interpretatie en mate van expressiviteit, de technische en ritmische beheersing. Ook veel criteria op het gebied van houding (zoals inzet, doorzettingsvermogen, nauwkeurigheid) hebben betrekking op het uitvoeren van muziek. Andere dimensies betreffen het gehoor/ klankvoorstelling en muzikaal vocabulaire. Hoewel muziek maken meestal een groepsgebeuren is, zijn er weinig instrumenten die aspecten van samenspel beoordelen. Ook weinig beoordelingsinstrumenten hebben betrekking op muzieknootatie en op het scheppen van muziek: componeren. Bij de beeldende vakken staat het beoordelen van creëren voorop, niet alleen de beoordeling van het beeldende eindproduct, maar ook van het beeldende proces. Bij beoordeling van het product gaat het om technische aspecten, vormaspecten en inhoudelijke aspecten (het concept). Bij procesbeoordeling gaat het om onderzoek en experiment, zelfreflectie, nieuwsgierigheid en inzet. De belangrijke categorie creativiteit heeft betrekking op zowel proces- als productbeoordeling. Weinig instrumenten hebben betrekking op kunstbeschuwing, hoewel dat zeker in het voortgezet onderwijs een belangrijk onderdeel van het curriculum is.

Beoordelingsinstrumenten bij dans hebben net als bij muziek vooral betrekking op het uitvoeren: op technische aspecten, muzikaal ritmische aspecten, expressiviteit, ruimtegebruik, improvisatie en fysieke aspecten. Bij alle kunstvakken worden houdingsaspecten beoordeeld, maar ze komen in de instrumenten voor dans verhoudingsgewijs veel voor. Het gaat dan om doorzettingsvermogen, toewijding, correcties kunnen ontvangen en dergelijke. De weinige instrumenten op het gebied van theater hebben vooral betrekking op spel, zoals bijvoorbeeld tekstbeheersing, expressie, geloofwaardigheid en samenwerking. Er zijn geen instrumenten gevonden die zich richten op het schrijven van theaterteksten en op regie.

De te meten dimensies en de gebruikte criteria zijn in meerderheid disciplinespecifiek, maar er zijn op een hoger abstractieniveau wel overeenkomsten aan te wijzen. In alle kunstdisciplines richten instrumenten zich op technische beheersing, originaliteit/creativiteit, zelfreflectie, samenwerking en inzet/houding. De instrumenten beperken zich niet tot makkelijk te meten kennis of technische vaardigheden, maar hebben ook betrekking op kwalitatieve aspecten die typerend zijn voor de kunstvakken, zoals bijvoorbeeld expressie, bewegingskwaliteit, toonkwaliteit, sfeer, originaliteit, interpretatie en visie.

Tabel Beoordelingscriteria muziek

Dimensie	Criteria	% van totaal aantal criteria (N=269)
Expressie/ interpretatie	articulatie; articulatie en dynamiek; articulaties; consequent fraseren; dictie; dynamiek; een idee of gevoel uitdrukken; esthetische aantrekking; expressie; expressiviteit; expressiviteit (mate waarin de compositie muzikaal expressief is en esthetische gevoeligheid laat zien); frase; geen geheel/ vloeiend; geschreven interpretatie; hoe muzikaal een stuk wordt opgevoerd; individuele toon; interpretatie; interpretatie fermaten; interpretatie muzikaal effect; melodie; melodie/ ritmische ontwikkeling; melodisch motief; melodische inconsequentie; muzikale interpretatie; muzikale vloeiendheid; niet aantrekkelijk/ aantrekkelijk; niet memorabel/ memorabel; niet met sfeer/met sfeer; onbekend/ bekend; ongestructureerd/ gestructureerd; ontwikkeld melodisch motief; ontwikkeld ritmisch motief; ritme/ gevoel voor timing; ritmische inconsequentie; saai/ levendig; stijl; tempo; vibrato; vloeiende lijn	26%
Technische beheersing	adem controle; ademhaling; ademondersteuning; akkoorden correct wisselen; akkoorden stevig indrukken; articulatie; articulatie/toon; articulaties; beperkt bereik/ breed bereik; boog; coördinatie; dictie; dynamiek; etude specifieke criteria (bij. Een crescendo in 8 maten vertrekt van een werkelijk piano; gebruik van het totale bereik van de kopstem(hoogte verkenning); handen correct plaatsen; houding; instrument vloeiendheid; linkerhand; luchtstroom; melodische nauwkeurigheid; moeilijkheid van uitgevoerde repertoire; nauwkeurigheid; noot nauwkeurigheid; noot nauwkeurigheid en intonatie; noten; noten/ritme; positie; ritme- en nootnauwkeurigheid; slag over alle snaren; stabiel tempo volhouden; stembereik; techniek; techniek/articulatie; techniek/dictie; techniek- articulatie; technisch gemak; technisch onbekwaam/ technisch bekwaam; vibrato; vingerzetting; zangkwaliteit	19%
Gehoor/ klankvoorstelling	aandachtig luisteren; accuraat identificeren van overeenkomsten en verschillen (melodie, harmonie, timbre, ritme, vorm en expressiemiddelen); akkoord herkenning; balans; correctheid van toonhoogten; geluidperceptie; harmonie; II-V-I herkenning; intonatie; klankmenging; melodie; nauwkeurigheid en precisie toonhoogte; nauwkeurigheid in toon patroon reproductie; nauwkeurigheid intonatie; niet klankrijk/ klankrijk; toon; toon overname; toonhoogte; toonhoogte en ritme; toon-intonatie; toonkwaliteit; zuiverheid	19%
Ritmische beheersing	maat/ritme; metronomisch tempo; nauwkeurigheid ritme; niet ritmisch/ritmisch; ontregeling van de slag in waarneembaar veranderde structuren; puls; ritme; ritme/ gevoel voor timing; ritme/ tempo; ritmes; ritmische complexiteit; ritmische nauwkeurigheid; stabiel tempo volhouden; tempo; toonhoogte en ritme	16%
Muzikaal vocabulaire/ grammatica	accuraat identificeren van overeenkomsten en verschillen (melodie, harmonie, timbre, ritme, vorm en expressiemiddelen); akkoord herkenning; compositie en improvisatie; consequent fraseren; correct gebruik van muzikale terminologie; harmonie; II-V-I herkenning; melodie/ ritmische ontwikkeling; melodisch motief; muzikale syntax; nauwkeurigheid in muziek beschrijven; onbekend/ bekend; ongestructureerd/ gestructureerd; ontwikkeld melodisch motief; ontwikkeld ritmisch motief; ritmisch motief; simpel/ complex; stijl; technische kwaliteit (mate waarin tonische en ritmische elementen technische competentie laten zien m.b.t. tonaal center en ritmische regulariteit); toegenomen verticale opbouw; toonladders samenstellen; type kennis: feiten, conceptueel, procedureel, metacognitief; cognitief proces: onthouden, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren en creëren; uitwerking in muziek beschrijven; vakmanschap (vorm, technische kwaliteit, detail,	11%

	complexiteit, organisatie); verwachte cadensformules en doorbreken van het stereotype; vorm	
Attitude	basisvaardigheden presenteren; betrokken zijn; doorzetten bij moeilijkheid; doorzettingsvermogen; enthousiasme; houding; interesse hebben; muziek vergeleken met andere activiteiten; nauwkeurigheid; nauwkeurigheid van de uitvoering in de categorieën van zuiverheid, ritmiek, bogen/ articulatie, tempo, uitvoering van de genoteerde expressie tekens, pauzes/ fermates, herhalingen; netheid; opdracht voltooien; overtuiging; persoonlijke toewijding; presentatie; vaardigheid om te focussen; verantwoordelijkheid nemen; zekerheid	9%
Creativiteit	creativiteit; creativiteit (mate van originaliteit en coherentie van de compositie); creativiteit (originaliteit, nieuw gebruik van timbre, nieuwe muzikale ideeën en variatie); innovatief gebruik van ritmische elementen; niet creatief/ creatief; onorigineel/ origineel; originaliteit; verwachte cadensformules en doorbreken van het stereotype	6%
Samenspel	balans; harmonie; klankmenging; samenspel	4%
Muzieknotatie	muzieknotatie; netheid; partituur; schrijftechniek; strategieën voor het van het blad lezen (bestuderen van de eerste maat, identificeren toonsoort, identificatie maatsoort, vaststellen van een passend tempo alvorens te beginnen met uitvoeren, partituur scannen op eventuele obstakels	2%
Zelfreflectie	kwaliteit van de inhoud (reflectief denken over, accurate beoordeling van de individuele kennis, vaardigheden en werk); mogelijkheden en zelfbeeld; organisatie strategieën (bijhouden wat geleerd wordt); verbeterstrategieën (oefenen om te verbeteren, zelfcorrectie); voltooiing inhoud	2%
Rest/ onbekend	anders; beslissingstijd; consistentie; contour nauwkeurigheid; goede antwoorden; muziektechnologie; niet aantrekkelijk/ aantrekkelijk; onaf/ af; schoolmuziek; strategieën voor het uit het hoofd spelen, (conceptueel, kinesthetisch, muzikaal) en strategieën voor het op gehoor spelen (conceptueel, kinesthetisch, muzikaal)	4%

Voetnoot: Criteria muziek tellen op tot meer dan 100% omdat enkele criteria in meer dan één dimensie werden geplaatst

Tabel Beoordelingscriteria beeldend

Dimensie	Criteria	% van totaal aantal criteria (N=130)
Originaliteit/ creativiteit (proces en product)	creativiteit; divergent denken; flexibel denken; flexibiliteit; identificatie van verre associaties; in welke mate zijn de ideeën origineel (inventief, ingenieus, niet-standaard) in concept en vorm; inventiviteit; originaliteit; risico nemen; speelsheid; uitwerking; vloeïendheid; vloeïendheid van ideeën; voorkeur voor nieuwheid	18%
Beeldaspecten (product)	compositie; contourversmelting; detail; esthetische organisatie; gebruik van compositie; hoe effectief gaat de leerling om met verre, nabije vormen en overlap?; hoe effectief integreert de gehele compositie de manier waarop het dier geplaatst is?; in welke mate is het dier in de omgeving geplaatst?; kleur, vorm en compositie; lijnvoering; ontwerpruimte gebruik; organisatie (totale compositie); platte of ruimtelijke weergave; realistische plaatsing van elementen; representatie; sfeer; veel details in het gezicht geplaatst; verhoudingen die kloppen met de werkelijkheid; vormdifferentiatie	17%
Onderzoek/ experiment (proces)	aantal keer gummen; betrokkenheid bij experiment; dagdromen als incubatie activiteit; exploratietijd; kritisch bronnen uit visuele cultuur analyseren en demonstreer begrip van doel, betekenis en context; onderzoekswerk; ontwikkel ideeën door experiment, exploratie en evaluatie; problemen formuleren en conceptualiseren; proportie tijd probleem vinden; totale tekentijd; vaardigheid om vastleggen van artistiek probleem uit te stellen; zoekt stimulans en kennis; vaardigheid om voorbeelden te gebruiken;	14%
Techniek (product)	audio; belichting; camera; continuïteit; materiaalgebruik; mediagebruik; techniek; tekenvaardigheden; vakmanschap; video effectiviteit	9%
Concept/idee (product)	combineren of herordenen van concepten; complexiteit van visuele of conceptuele ideeën; duidelijke intentie; hoe geschikt zijn de vormen voor de uitgedrukte ideeën? drukken de vormen de bedoelde betekenis uit?; persoonlijke ideeën, intenties, ervaringen, informatie en meningen in visuele en andere vorm opslaan; toepassen van abstracte relaties om nieuw begrip te genereren; verbeelding; visie; zichtbaarheid van intentie	8%
Zelfreflectie (proces)	accurate en coherente reactie (op eigen kunst); capaciteit voor zelfbeoordeling; evalueren en verfijnen; focus in reageren op eigen kunst; kwaliteiten van het werk evalueren; persoonlijke heuristiek; presenteren van een coherente en georganiseerde selectie van werken en eindproducten die een persoonlijke en doordachte keuze laat zien en overeenkomt met intenties; reflectie en evaluatie; reflectiviteit	7%
Kunstbeschuwing	beschrijving van kunst; heldere, vloeiende uiteenzetting; interpretatie van kunst in termen van kleur, toon, stijl, techniek, onderwerp, identificeren van focus/ gevoel/expressie van de kunstenaar; kunstperceptie	3%
Nieuwsgierigheid/ openheid (proces)	nieuwsgierigheid; openheid voor ervaring; tolerantie voor onbekende sensorische stimulatie; vragen stellend	4%
Inzet/houding (proces)	Doorzettingsvermogen; toewijding; vertrouwen, onafhankelijkheid en plezier; zelfmotivatie	3%
Expressie	expressie; expressiviteit	2%
Samenwerking (proces)	samenwerking en communicatie; teamwerk	2%
Overig	bewustzijn van gaten of missende delen; elegante oplossing; excellente artistieke vaardigheden; feedback gebruiken; impact van het product; inspiratie; kennis en begrip; meervoudige intelligente vaardigheden; productiviteit; schoon en netjes;	14%

sensitiviteit; strategieën en vaardigheden; synthese; vaardigheid om dingen te transformeren; vaardigheid om te abstraheren en van geheel naar delen te gaan; voorkeur voor cognitieve complexiteit

---

Tabel Beoordelingscriteria dans

Dimensies	Criteria	% van totaal aantal criteria (N=93)
Dans techniek/ bewegingsuitvoering/actie	(bewegings)actie; ademgebruik; articulatie van de voet; bewegingsnauwkeurigheid; coördinatie; coördinatie en lenigheid; coördinatie en verbinding; fysieke controle; gebruik van gewicht; gebruik van pli�; gebruik van port de bras; gebruik van rotatie in benen en bekken; nauwkeurigheid; nauwkeurigheid/afstemming; pirouettes; placering van de ruggengraat; sprongen en lifts; stijl consistentie; technische bekwaamheid; voet- en armposities	26%
Muzikaliteit/ritme/ bewegingsdynamiek	correcte dynamiek; dynamisch bereik; frasering en gebruik van overgangen; muzikaliteit; ritme; ritmische scherphheid; vermogen tot fraseren	15%
Kracht/ intentie/expressie	artistieke intentie uitstralen; bewegingskwaliteit; bewegingskwaliteiten; expressiviteit; gebruik van focus en energie; helderheid; kracht; richten van de focus	14%
Persoonlijke attitude	doorzettingsvermogen; toewijding t.a.v. training en leerproces; vaardigheid om correcties te ontvangen, toe te passen en te onthouden; vaardigheid om doelen te stellen, na te volgen en te bereiken; vaardigheid om te focussen; vertrouwen, onafhankelijkheid en plezier; wil en vaardigheid om risico te nemen; zelfregulatie tijdens creatief proces; zelfbewustzijn/ metacognitie tijdens creatief proces	12%
Ruimtegebruik	correcte ruimtelijke oriëntatie; driedimensionaliteit van het lichaam; gebruik van ruimte; ruimtegebruik; ruimtelijk bewustzijn; ruimtelijke nauwkeurigheid	10%
Samenwerking	betrokkenheid in creatief proces; positieve en open houding; gemeenschapszin; samenwerking; samenwerking en communicatie, samenwerking/ruimtelijk bewustzijn; toewijding aan gemeenschap van de klas	7%
Vermogen tot improviseren, creativiteit	creativiteit; identificatie en implementatie van creatieve mogelijkheden; improvisatie; innovatie; strategieën en vaardigheden	7%
Bewegingsgeheugen	observatie en herinnering van ritme; observatie en geheugen; vermogen om combinaties te onthouden en omkeren	3%
Uithoudingsvermogen/ fysieke fitheid/ flexibiliteit	bereik in beweging en extensie; fitheid; kwalitatief bewegingsbereik	3%
Overig	kennis en begrip; reflectie en evaluatie; zelfevaluatie tijdens creatief proces	3%

Tabel Beoordelingscriteria theater

Criteria		% van totaal aantal criteria (N=22)
Tekstregels onthouden	tekstregels onthouden; script kennen	14%
Bewustzijn	fysiek bewustzijn; zintuiglijk bewustzijn	9%
Decorstukken gebruiken		9%
Expressie	lichaamsexpressie & beweging; verbale & nonverbale expressie	9%
Geloofwaardige karakters neerzetten		9%
Samenwerking	samenwerking; samenwerking & communicatie	9%
Verbeelding		9%
Focus/ toewijding		5%
Vertrouwen, onafhankelijkheid & plezier		5%
Creativiteit		5%
Strategieën & vaardigheden		5%
Kennis & begrip		5%
Reflectie & evaluatie		5%